

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ**

ІВАНЮТА НАТАЛЯ ВАЛЕРІЇВНА

УДК 346.91: 347.92

**ФУНКЦІЇ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА:
ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ**

Спеціальність 12.00.04 – господарське право,
господарсько-процесуальне право

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук

Київ – 2018

Дисертація є кваліфікаційною науковою працею на правах рукопису.

Робота виконана в Інституті економіко-правових досліджень НАН України (м. Київ).

Науковий консультант – доктор юридичних наук, професор
Ніколенко Людмила Миколаївна,
Донецький юридичний інститут МВС України,
завідувач кафедри юридичних дисциплін
(м. Кривий Ріг, Дніпропетровська обл.).

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України
Подцерковний Олег Петрович,
Національний університет «Одеська
юридична академія» МОН України,
завідувач кафедри господарського
права і процесу (м. Одеса);

доктор юридичних наук, професор
Беляневич Олена Анатоліївна,
Науково-дослідний інститут
приватного права і підприємництва
імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України,
завідувач відділу правового забезпечення
ринкової економіки (м. Київ);

доктор юридичних наук, професор
Резнікова Вікторія Вікторівна,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка МОН України,
професор кафедри господарського права (м. Київ).

Захист відбудеться **«21» грудня 2018 року о 10 годині** на засіданні спеціалізованої вченої ради Д11.170.02 в Інституті економіко-правових досліджень НАН України за адресою: 01032, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 60.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці за адресою: 01032, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 60, к. 202.

Автореферат розісланий **«20» листопада 2018 року**.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н.О. Герасименко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Сучасні зміни правового формату взаємодії держави та суб'єктів господарювання, концепції судового захисту на засадах справедливості в судах господарської юрисдикції обумовлюють необхідність пошуку оптимальних шляхів ефективного впливу господарського процесуального права (далі – ГПП) на правосвідомість та поведінку учасників господарського судочинства.

Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02.06.2016 р. № 1401, Закон України «Про судоустрій та статус суддів» від 02.06.2016 р. № 1402, Закон України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 03.10.2017 р. № 2147 внесли значні зміни щодо нормативних, організаційних, інструментальних, соціальних та структурних елементів функціональної системи ГПП та спричинили трансформацію основних її властивостей (принципів, функцій, методів, системи) та їх зв'язків у самій галузі права, вплинули на сутність та зміст функцій сучасного ГПП, зумовили їх якісні та кількісні перетворення, розширили діапазон їх завдань.

Теоретико-прикладні питання функцій права були предметом дослідження представників різних галузей юридичних наук. У теорії права окремі проблеми функцій права отримали відображення у працях О.Ф. Скакун, В.С. Ковальського, В.Ф. Погорілка та інших. У споріднених процесуальних галузях проблемами функцій та інших суміжних категорій займалися такі автори, як О.В. Кузьменко, Т.О. Гуржій, В.А. Кузьменко. Фундаментально-прикладною основою в площині реалізації функцій ГПП стали праці таких вчених, як: В.К. Мамутова, І.Г. Побірченка, Г.Л. Знаменського, О.А. Беляневич, В.А. Устименка, Д.М. Притики, С.Ф. Демченка, В.Д. Чернадчука, В.С. Щербини, Д.В. Задихайла, Л.М. Ніколенко, О.П. Подцерковного, В.В. Резнікової, В.Е. Беляневич, С.М. Грудницької та інші. Проведені дослідження стосуються багатьох питань визначення та реалізації функцій права, однак їх аналіз свідчить про відсутність у господарсько-процесуальній науці єдиного концептуального підходу до такого правового явища. Зокрема, не знайшли свого відображення питання щодо співвідношення основних властивостей галузі ГПП, трансформації видів та змісту традиційних і нових функцій ГПП, засобів реалізації функцій ГПП у межах та за межами господарського судочинства тощо.

Викладене вище вказує на актуальність і доцільність наукового дослідження теоретичних та практичних аспектів функцій ГПП, що обумовило вибір теми дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконувалося відповідно до плану науково-дослідної роботи Інституту економіко-правових досліджень НАН України у

межах теми: «Модернізація господарського законодавства як передумова сталого розвитку України» (ДР № 0117U002308), у якій дисертантка брала участь як співвиконавець і досліджувала функції ГПП, засоби їх реалізації, що дозволило обґрунтувати теоретичні положення, узагальнення та пропозиції щодо вдосконалення законодавства.

Мета і завдання дослідження. *Метою дослідження є обґрунтування нових теоретико-практичних положень та розроблення на їх основі концептуальних засад вдосконалення та розвитку ГПП завдяки реалізації його функцій, із визначенням мети, основних шляхів та очікуваних результатів.*

Відповідно до визначеної мети поставлено і вирішено наступні *завдання:*

проаналізувати та доопрацювати загальні положення щодо функцій ГПП як правового явища;

виявити особливості співвідношення функцій, системи, методів, принципів ГПП;

з'ясувати місце та роль функцій у забезпеченні ефективності ГПП та обґрунтувати пропозиції щодо їх оптимізації;

здійснити систематику, типологію та класифікацію функцій ГПП;

розкрити зміст функцій ГПП та визначити їх поняття в контексті новелізації господарського процесуального законодавства;

висвітлити роль Верховного Суду в контексті реалізації функцій ГПП в сфері правотворчості та нормотворчості;

розробити поняття техніко-юридичного інструментарію як засобу реалізації функцій ГПП;

розкрити сутність та поняття моніторингу процесуальних норм та судової практики як засобу реалізації функцій ГПП;

визначити систему засобів реалізації функцій ГПП в межах господарського судочинства із уточненням їх сутності;

визначити систему засобів реалізації функцій ГПП за межами господарського судочинства із уточненням їх сутності.

Об'єктом дослідження виступають господарсько-процесуальні відносини.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти функцій ГПП.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження складає сукупність загальних методів наукового пізнання, а також спеціальних методів, що застосовуються в юридичній науці. За допомогою історичного методу здійснено дослідження розвитку функціонального підходу та поняття функцій права. З позицій діалектики та синергетики проведено аналіз зв'язків між функціями, системою, методами, принципами ГПП, що дало змогу отримати більш цілісне уявлення про процесуальну галузь як у площині суспільної значущості, так і виключно в сенсі її юридичного сприйняття. Застосування типологічного та класифікаційного підходів до питання

функцій ГПП сприяло визначенню правового інструментарію, термінів, процесуальних категорій даної галузі в контексті визначення зв'язку соціальної дійсності та функцій. Гіпотетико-дедуктивний метод дозволив конкретизувати загальні та видові особливості реалізації функцій ГПП у сфері правотворчості та нормотворчості. Розгляд окремих аспектів реалізації функцій ГПП у межах та за межами господарського судочинства здійснювалося із застосуванням аксіоматичного методу. Методи тлумачення норм права використано при з'ясуванні змісту та цільової спрямованості положень законодавства, що досліджуються в роботі.

Науково-теоретичною базою дослідження, крім наукових здобутків вищезазначених авторів, склали роботи таких науковців-юристів і економістів, як: Ю.С. Шемшученко, В.В. Комаров, С.Я. Фурса, М.В. Буроменський, В.А. Бігун, М.В. Матійко, М.М. Ясинок, М.П. Курило, О.В. Кіріяк, В.М. Коваль, В.С. Мілаш, О.М. Вінник, С.О. Короед, Ю.І. Остапенко, П.О. Добродумов та інші.

Емпіричну основу дослідження склали: законодавство України та зарубіжних країн (зокрема Португальської Республіки, Республіки Австрія, Французької Республіки, Італійської Республіки, Швейцарської Конфедерації, Королівства Бельгії, Королівства Іспанії, Сполучених Штатів Америки, Республіки Молдова, Китайської Народної Республіки), практика діяльності судових органів України та практика Європейського Суду з прав людини.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що на основі комплексного дослідження функцій ГПП обґрунтовано нові теоретико-практичні положення і запропоновано концептуальні засади удосконалення господарсько-процесуального законодавства.

Наукова новизна результатів дослідження полягає у наступному.

Уперше:

запропоновано концептуальні засади вдосконалення та розвитку ГПП завдяки реалізації його функцій, у яких визначено мету, основні шляхи реалізації функцій, очікувані результати;

запропоновано визначення функцій ГПП як напрямів впливу господарських процесуальних норм на суспільні відносини щодо вирішення господарських спорів та інших правових питань для забезпечення правового результату при здійсненні справедливого судового захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав і охоронюваних законом інтересів суб'єктів господарювання, держави, фізичних осіб;

обґрунтовано перебування функцій ГПП з системою, методами, принципами галузі у відносинах реляційності, субординації, взаємовпливу та взаємодії з позиції синергетики;

аргументовано включення безпеки господарського правового порядку, господарських правовідносин, процесуального порядку вирішення господарських спорів до фактору спільності категорій «охорона» і «захист» в охоронній функції ГПП;

запропоновано у складі охоронної функції виокремити систему підфункцій, а саме: юридичної відповідальності, забезпечення господарського судочинства, процесуального примусу та визначено їх структурні елементи;

обґрунтовано в межах правозастосовної юридичної техніки як засобу реалізації функцій ГПП введення в обіг категорії «культура складання судового рішення» як ціннісної складової поведінки судді щодо: дотримання стилю та структури викладення матеріалу; уникнення грубих стилістичних, синтаксичних помилок, прояву текстової інверсії, неприпустимого термінозастосування, різного зовнішнього оформлення судових рішень;

запропоновано визнати судовий моніторинг засобом реалізації функцій ГПП та визначено його як вид діяльності Верховного Суду щодо аналізу правової інформації на предмет якості реалізації права на судовий захист у господарських судах, шляхом виявлення: дисбалансу приватних, державних, суспільних інтересів; колізій, прогалин, неузгодженості, протиріч, термінологічних дефектів матеріального та процесуального права, які застосовуються при розгляді та вирішенні господарських спорів та інших правових питань господарської юрисдикції.

Удосконалено положення щодо:

ролі принципу справедливості стосовно визначення змісту та характеру засобів реалізації функцій ГПП, яка полягає в: детермінаційності; інституційності; процесуальності; імплементаційності судових актів; інтегративності самої процесуальної галузі;

визначення поняття господарського інтересу як ключової гранично-узагальнюючої категорії ефективності функцій ГПП з уточненням широкого та вузького значення такого інтересу;

типології функцій ГПП шляхом виокремлення основних типологічних груп владно-юридичних та соціальних функцій, класифікації функцій ГПП за такими критеріями: 1) сфера впливу: а) загально-соціальні, б) виключно юридичні; 2) традиційність: а) традиційні, б) нетрадиційні; 3) тривалість дії: а) постійні, б) тимчасові; 4) межі дії: а) зовнішні; б) внутрішні; 5) зміст права: а) системоутворюючі, б) конкретизуючі (похідні); б) важливість стосовно мети ГПП: а) основні; б) другорядні;

визначення понять регулятивної, охоронної, інформаційної, політичної, економічної та виховної функцій ГПП шляхом їх уточнення та змістовних змін;

реалізації інформаційної функції ГПП шляхом уточнення визначення поняття правової інформації та її класифікації в ГПП за такими критеріями як: джерела; режим доступу; галузевість; характер інформаційного наповнення матеріалів господарської справи;

реалізації функцій ГПП шляхом обґрунтування: визначення поняття техніко-юридичного інструментарію в ГПП як сукупності нормативних та звичаєвих прийомів, способів та методів здійснення правотворчої діяльності та правозастосовної діяльності щодо розгляду та вирішення господарської

справи та класифікації техніко-юридичного інструментарію за такими критеріями як: вид діяльності; вид процесуальних документів; зміст вимог;

реалізації функцій ГПП в межах господарського судочинства з обґрунтуванням: 1) ознак спрощеного позовного провадження та наказного провадження; 2) методологічного опису діяльності господарського суду, який розкривається через: діяльність як систему процесуальних дій; функцію правосуддя; функцію відтворення; організаційну функцію;

реалізації функцій ГПП за межами господарського судочинства шляхом визначення:

1) поняття процесуальної культури як різновиду правової культури, а саме як ціннісної складової поведінки з дотримання законних, професійних, моральних, організаційно-процедурних норм під час процесуальної діяльності судді, прокурора, адвоката та інших учасників господарського судочинства, що є результатом правового виховання як засобу реалізації функцій ГПП;

2) поняття інформаційної культури учасників господарського судочинства як різновиду правової культури, а саме як ціннісної складової поведінки з мотивації постійного розвитку інформаційної грамотності та кваліфікованого користування результатами інформатизації, активізації ширших можливостей реалізації процесуальних прав в межах оперативної комунікації, своєчасності виконання процесуальних обов'язків, концентрації на досягненні необхідних результатів за допомогою потрібної та достовірної правової інформації, що є результатом правового виховання як засобу реалізації функцій ГПП;

інформатизації як засобу реалізації функцій ГПП шляхом визначення її поняття як комплексу організаційно-правових процесів щодо вирішення господарських спорів та інших правових питань, які забезпечують впровадження та використання інформаційних технологій у процесі забезпечення справедливого судового захисту порушених або оспорюваних прав та інтересів в межах формування єдиної судової інформаційної системи.

Дістали подальшого розвитку положення щодо:

сутності функцій ГПП як відображення соціального та інтегративного призначення ГПП, з уточненням, що вона полягає у: вирішенні конфліктів у сфері господарських та інших правовідносин; наданні реальної можливості захисту в господарському судочинстві; забезпеченні справедливого захисту порушених або оспорюваних прав та інтересів; гарантованості інтересів суб'єктів господарювання; відповідності та достатності правового регулювання у кожному випадку розгляду та вирішення господарських справ; досягненні об'єктивного результату вирішення господарської справи;

класифікації моніторингу як засобу реалізації функцій ГПП за такими критеріями як: предмет моніторингу; сфера моніторингу; час проведення; суб'єкт моніторингу; наслідки; форма проведення; рівень проведення; напрям результатів; використання технологій;

посилення ролі Верховного Суду у правотворчій діяльності як суб'єкта здійснення функцій ГПП шляхом надання йому права законодавчої ініціативи з наступних питань: а) судоустрою; б) судочинства; в) окремих питань, які знаходяться поза межами діяльності судів (питання досудового вирішення спорів, виконання судових актів тощо);

процесуального статусу експерта з питань права як суб'єкта здійснення функцій ГПП шляхом уточнення професійних та етичних вимог до фахівця у галузі права, а саме: наявність наукового ступеня доктора або кандидата наук (доктора філософії) з юридичної спеціальності; відповідність поведінки положенням Етичного кодексу вченого України.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що вони можуть бути використані: у подальших наукових дослідженнях; при підготовці нових та внесенні змін до чинних актів законодавства щодо судоустрою та судочинства, а також у практиці реалізації такого законодавства; при підготовці науково-практичних видань, підручників, навчальних посібників і методичних рекомендацій для науковців, юристів-практиків, викладачів, аспірантів, курсантів і студентів вищих навчальних закладів та наукових установ з юридичних спеціальностей.

Положення дисертації використовуються у навчальному процесі при викладанні дисциплін «Теорія держави та права», «Господарське процесуальне право», «Господарське право» (акт №22/нд від 02.05.2018 р.), а також враховуються у наукових дослідженнях Донецького юридичного інституту МВС України (акт № 21/нд від 04.05.2018 р.).

Результати дисертаційної роботи розглянуті на зборах працівників ТОВ «Медіастеп» та рекомендовані до використання із вдосконалення діяльності (довідка № 38 від 07.05.2018 р.).

Положення і висновки дисертаційного дослідження також враховуються у роботі господарського суду Київської області (довідка № б/н від 08.05.2018 р.).

Результати дисертаційної роботи розглянуті на зборах працівників юридичного відділу ТОВ «Пері Україна» та рекомендовані до використання із вдосконалення діяльності (довідка № 134 від 07.05.2018 р.).

Особистий внесок здобувача. Сформульовані у дисертаційній роботі наукові положення, висновки і рекомендації отримані авторкою самостійно на основі аналізу вітчизняних і зарубіжних наукових та нормативно-правових джерел, судової практики, практики Європейського суду з прав людини. Внесок здобувача у праці, опубліковані у співавторстві, відзначено у списку публікацій за темою дисертації.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дослідження доповідалися на: Регіональній науково-практичній конференції «Правове забезпечення соціально-економічного розвитку регіону» (Донецьк, 2013); Міжнародній науково-практичній конференції «Юридическая наука и образование в условиях глобализации: состояние и перспективы развития» (Донецьк, 2013); II–VI Міжнародних науково-практичних конференціях

«Сучасний розвиток державотворення та правотворення: проблеми теорії та практики: (Маріуполь, 2013–2017); XV, XVIII підсумкових науково-практичних конференціях викладачів «Актуальні проблеми науки та освіти» (Маріуполь, 2013, 2016); V, VI Всеукраїнських науково-практичних конференціях студентів, аспірантів та молодих вчених «Сучасні технології управління туристичним та готельно-ресторанним бізнесом» (Маріуполь, 2013, 2014); Международной научно-практической конференции «Правовое регулирование социально-экономических отношений в Европейском Союзе: опыт для Республики Беларусь» (Брест, 2014); Международной научно-практической конференции «Приоритетные направления развития правовой системы общества» (Гомель, 2014); Науково-практичній конференції «10 років застосування Господарського кодексу України: Сучасний стан та перспективи вдосконалення кодифікації» (Київ, 2014); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Правове забезпечення економічного розвитку та екологічної безпеки суспільства» (Вінниця, 2015); Міжнародній науково-практичній конференції «Правові системи суспільства: сучасні проблеми та перспективи розвитку» (Львів, 2016); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання юридичної теорії та практики: наукові дискусії» (Харків, 2016); Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасне державотворення та правотворення: питання теорії та практики» (Одеса, 2016); Міжнародній науково-практичній конференції «Верховенство права та правова держава» (Ужгород, 2017); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Міжгалузеві зв'язки цивільного, господарського та трудового права» (Кривий Ріг, 2017); Міжнародній науково-практичній конференції «Правове життя: сучасний стан та перспективи розвитку» (Запоріжжя, 2017); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання розвитку та взаємодії публічного та приватного права» (Львів, 2017); Міжнародній науково-практичній конференції «Новітні тенденції сучасної юридичної науки» (Дніпро, 2017); Міжнародній конференції «Міжнародне та національне законодавство: способи удосконалення» (Дніпро, 2018); Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні проблеми правової системи та державотворення в Україні» (Запоріжжя, 2018).

Публікації. Основні результати дослідження викладено у 59 наукових працях, з яких: 1 особиста монографія; 20 статей у наукових фахових виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз; 4 статті у наукових фахових виданнях України; 4 статті у наукових періодичних виданнях інших держав; 29 публікацій за матеріалами науково-практичних конференцій та 1 публікація в іншому виданні.

Структура дисертації. Робота складається з титульного аркуша; анотації, викладеної українською та англійською мовами; змісту; основної частини, що включає: вступ, п'ять розділів, що включають 14 підрозділів, п'ять пунктів, висновків; списку використаних джерел із

744 найменувань і 6 додатків. Обсяг дисертації становить 404 сторінки основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

Розділ 1 «Дослідження функцій господарського процесуального права» складається з трьох підрозділів, у яких досліджено поняття та сутність функцій ГПП, проаналізовано зв'язки між функціями, системою, методами, принципами ГПП, з'ясовано місце та роль функцій в забезпеченні ефективності ГПП з позицій синергетики.

У *підрозділі 1.1 «Поняття та сутність функцій господарського процесуального права: доктринальний аналіз та сучасний підхід»* проаналізовано теоретичні підходи до функцій права, виявлено і доопрацьовано найбільш прийнятний підхід для досягнення мети дослідження.

Розглянуто наукові напрацювання щодо визначення функцій права і взято за основу синтезуючий підхід, за яким функції ГПП є напрямками впливу на суспільні відносини. Для розкриття сутності таких напрямів впливу обрано такі елементи як: соціальна роль ГПП, напрями правового регулювання.

Наголошується на сутності функцій ГПП як відображення соціального та інтегративного призначення ГПП, яка полягає у: вирішенні конфліктів в сфері господарських та інших правовідносин; наданні реальної можливості захисту в господарському судочинстві; забезпеченні справедливого судового захисту порушених або оспорюваних прав та інтересів господарськими судами; гарантованості відображення у процесуальному праві господарських інтересів та потреб суб'єктів господарювання; відповідності та достатності правового регулювання у кожному випадку розгляду та вирішення господарських справ; досяганні об'єктивного результату вирішення господарської справи.

Запропоновано функції ГПП розглядати як напрями впливу господарських процесуальних норм на суспільні відносини щодо вирішення господарських спорів та інших правових питань для забезпечення правового результату при здійсненні справедливого судового захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав і охоронюваних законом інтересів суб'єктів господарювання, держави, фізичних осіб.

Уточнено властивість функцій ГПП щодо забезпечення постійності організаційно-регулятивних зв'язків між суспільними відносинами щодо вирішення господарських спорів та ГПП.

У *підрозділі 1.2 «Функції господарського процесуального права: синергетичний підхід»* з позицій діалектики та синергетики здійснено дослідження зв'язків між функціями, системою, методами, принципами ГПП.

Запропоновано функції ГПП визначати як первинні у цих зв'язках з врахуванням їх об'єктивності та гнучкості в умовах трансформації суспільних відносин.

Умотивовано існування відносин субординації між системою та функціями ГПП з виокремленням орієнтовної ролі останніх у цих зв'язках.

Досліджено та доопрацьовано зміст взаємодії функцій з принципами ГПП у відносинах реляційності.

Охарактеризовано взаємодію функцій та методів ГПП через: наявність об'єктивних та суб'єктивних факторів при формуванні та реалізації; поєднання динаміки та статичності в існуванні; співіснування вимог стабільності та своєчасної змінюваності. Обґрунтовано забезпечувальну роль методів ГПП щодо інтеграції регулятивної, охоронної, виховної та інших функцій ГПП в практичну процесуальну площину.

Уточнено роль принципу справедливості стосовно визначення змісту та характеру засобів реалізації функцій ГПП, яка полягає в: а) детермінаційності як досягненні оптимальної можливості ініціювання судової процедури шляхом доступності правосуддя; б) інституційності як пов'язаності та впливу на організацію господарських судів (системи мереж, призначення суддів господарських судів, зупинення їх повноважень і звільнення з посади, створення необхідних організаційно-технічних та інформаційних умов для діяльності суддів тощо); в) процесуальності як досягненні необхідного балансу між процесуальною правомочністю учасників господарського судочинства для відстоювання своїх позицій в умовах відсутності переваги будь-кого у судовому процесі; г) імплементаційності як органічному поєднанні вимог правової визначеності судового акту з його неухильним виконанням; д) інтегративності як забезпеченні цілісності всіх властивостей процесуальної галузі одночасно з відображенням суспільних потреб в моделі судового захисту прав та інтересів, з подальшим його сприйняттям управненими процесуальними суб'єктами.

У підрозділі 1.3 «Місце та роль функцій в забезпеченні ефективності господарського процесуального права» з'ясовано місце та роль функцій ГПП, проаналізовано та доопрацьовано аспекти посилення ефективності ГПП.

Наголошується на ключовій ролі функцій ГПП в забезпеченні соціальної ефективності ГПП та провідному місці – у втіленні його призначення.

Визначено поняття господарського інтересу як ключової гранично-узагальнюючої категорії ефективності функцій ГПП з уточненням широкого та вузького значення такого інтересу. Господарський інтерес в ГПП у широкому значенні – форма потреб суб'єктів господарювання, що виникає об'єктивно і незалежно від закону, обумовлена метою здійснення господарської діяльності у межах господарського правового порядку, у тому числі, стосовно гарантованості ефективності правового захисту їх прав та законних інтересів в судах господарської юрисдикції. З'ясовано, що він обумовлюється: існуванням об'єктивного права на захист прав та інтересів у

судовому порядку; існуванням без прив'язки до конкретної господарської справи; потенційністю участі у господарському судочинстві в силу здійснення господарської діяльності в межах певних господарських правовідносин; метою господарської діяльності в умовах гарантій судового захисту.

Господарський інтерес у вузькому значенні – форма потреб суб'єктів господарювання, яка виникає суб'єктивно і пов'язана із індивідуально-визначеним господарським спором щодо досягнення бажаного процесуального результату за допомогою визначених (чи не заборонених) матеріальних та процесуальних засобів захисту в межах господарської процесуальної форми. З'ясовано, що він обумовлюється: існуванням суб'єктивного права на захист прав та інтересів в результаті ініціювання розгляду господарського спору в межах господарського судочинства; прив'язкою до певної господарської справи; індивідуально-визначеними спірними господарськими правовідносинами та відповідно – господарсько-процесуальними; колом процесуальних прав та обов'язків; метою процесуальної діяльності залежно від процесуального статусу в судовому процесі (позивач, відповідач тощо).

Розділ 2 «Систематика функцій господарського процесуального права» складається з трьох підрозділів та п'яти пунктів, у яких досліджено загальні питання типології та класифікації функцій ГПП, проаналізовано особливості владно-юридичних та соціальних функцій ГПП.

У *підрозділі 2.1 «Класифікація та типологія функцій господарського процесуального права»* розглянуто підходи щодо типології та класифікації як методів наукового пізнання, охарактеризовано та доопрацьовано типологію та класифікацію функцій ГПП.

Запропоновано до основних типологічних груп функцій ГПП включати владно-юридичні та соціальні функції, а види функцій ГПП розрізняти за такими критеріями: 1) сфера впливу: а) загально-соціальні, б) виключно юридичні; 2) традиційність: а) традиційні, б) нетрадиційні; 3) тривалість дії: а) постійні, б) тимчасові; 4) межі дії: а) зовнішні; б) внутрішні; 5) зміст права: а) системоутворюючі, б) конкретизуючі (похідні); б) важливість відносно мети ГПП: а) основні; б) додаткові.

Наголошується на аксіоматичності зв'язку між функціями української держави та функціями процесуального права з уточненням певних полярних особливостей і виокремленням загальних (реалізація в динаміці, схожість типологічних груп, інституційна та функціональна системність) та спеціальних рис (межі реалізації, суб'єктний склад, правовий зміст).

Підрозділ 2.2 «Владно-юридичні функції господарського процесуального права» присвячено дослідженню видів владно-юридичних функцій ГПП з обґрунтуванням пропозицій щодо їх вдосконалення.

У *пункті 2.2.1. «Регулятивна функція господарського процесуального права»* проаналізовано та удосконалено положення щодо регулятивної функції ГПП.

Охарактеризовано дію регулятивної функції ГПП в аспекті функціонального та організаційного змісту. Запропоновано визначити регулятивну функцію ГПП як напрям впливу на суспільні відносини щодо закріплення і встановлення підстав, меж та змісту господарських процесуальних правовідносин у площині законодавчо визначених процедур; створення оптимальних організаційних та функціональних умов та інструментів процесуальної діяльності суду та інших учасників господарського судочинства з дотриманням балансу інтересів з достатнім ступенем імперативності.

Окреслено характеристику регулятивної функції ГПП, а саме: визначається цілями та завданнями ГПП; займає провідну роль серед інших функцій ГПП; має імперативну сутність, але з елементами диспозитивності в обсягах та випадках, передбачених процесуальним законодавством; безпосередньо впливає на модель поведінки кожного учасника розгляду та вирішення господарської справи, у тому числі й судді; дисциплінує учасників в самому господарському судочинстві; детермінує закріплення процесуальних прав та обов'язків, виникнення процесуальних зв'язків між учасниками; стимулює контрагентів в сфері господарювання не порушувати господарський правовий порядок; детермінує звернення до альтернативних форм вирішення спорів, укладання мирової угоди.

У *пункті 2.2.2.* «Охоронна функція господарського процесуального права» проаналізовано та удосконалено положення щодо охоронної функції ГПП.

Умотивовано включення безпеки господарського правового порядку, господарських правовідносин, процесуального порядку вирішення господарських спорів до фактору спільності категорій «охорона» і «захист» в охоронній функції ГПП.

Запропоновано визначення поняття охоронної функції ГПП як напряму впливу на суспільні відносини щодо встановлення охоронних режимів правосуддя в господарських судах, порядку отримання доказів, порядку розгляду та вирішення господарського спору, підтримки авторитету суду, забезпечення виконання процесуальних обов'язків; якості судового доказування, правопорядку в судовому засіданні.

Запропоновано у складі охоронної функції виокремлювати систему підфункцій, а саме: юридичної відповідальності, забезпечення господарського судочинства, процесуального примусу з визначенням їх структурних елементів.

Визначено, що: 1) об'єктами підфункції юридичної відповідальності є процесуальний порядок отримання доказів, розгляду та вирішення господарського спору, авторитет суду, забезпечення виконання процесуальних обов'язків; 2) суб'єктами є позивач, відповідач, свідки, експерти, перекладачі, адвокати, прокурори; 3) формальними підставами є норми ГПК України, КК України та КУпАП; 4) фактичною підставою є правопорушення або злочин, які посягають в цілому на нормальне

здійснення правосуддя та суб'єктивну сторону інтересів судової влади зокрема.

Визначено, що: 1) об'єктами підфункції забезпечення господарського судочинства є якість судового доказування, результативність діяльності суду, суб'єктивна сторона інтересів учасників розгляду справи; 2) суб'єктами є учасники справи (на практиці – позивач, відповідач, треті особи із самостійними вимогами); 3) формальними підставами є норми ГПК України; 4) фактичною підставою є ймовірність недобросовісної поведінки особи, в результаті якої можуть виникнути ускладнення чи унеможливлення мети судочинства; 5) особливим способом втілення є встановлення спеціальних режимів забезпечення судочинства.

Визначено, що: 1) об'єктами підфункції процесуального примусу є правопорядок в судовому засіданні; 2) суб'єктами є учасники справи та інші особи, присутні в приміщенні суду загалом чи у приміщенні, де відбувається судове засідання; 3) формальними підставами є норми ГПК України; 4) фактичною підставою є недотримання правил судочинства щодо виконання процесуальних обов'язків, зловживання процесуальними правами, порушення судової дисципліни; 5) особливим способом втілення є стимулювання до добросовісної процесуальної поведінки та запобігання порушенням судового порядку.

У **пункті 2.2.3** «Інформаційна функція господарського процесуального права» проаналізовано та удосконалено положення щодо інформаційної функції ГПП.

Запропоновано визначення поняття інформаційної функції ГПП як напряму впливу на суспільні відносини щодо забезпечення правового інформування суб'єктів різних рівнів (судів, громадян, юридичних осіб, адвокатів, державних органів тощо); формування уявлення належної законної процесуальної поведінки, поваги до процесуального закону та діяльності господарських судів шляхом інформаційної відкритості, достовірності та своєчасності.

Аргументовано інструментальну цінність правової інформації в сенсі інформаційної функції ГПП та запропоновано визначення її поняття в господарсько-процесуальній сфері як відомостей, що становлять нормативний матеріал, який виникає в результаті правотворчої діяльності, чи фактичний матеріал, який виникає в результаті правозастосовної діяльності, сприяють об'єктивному та правильному вирішенню господарського спору, слугують меті господарського судочинства щодо захисту прав та інтересів суб'єктів господарювання, фізичних осіб, держави.

Запропоновано класифікацію правової інформації за такими критеріями: 1) джерела: а) нормативно-правова інформація, б) ненормативно-правова інформація; 2) режим доступу: а) загальнодоступна публічна правова інформація щодо діяльності господарського суду; б) публічна правова інформація з обмеженим доступом щодо діяльності господарського суду; 3) галузевість: а) господарсько-правова; б) господарсько-процесуальна;

4) характер інформаційного наповнення матеріалів господарської справи: а) нормативна; б) фактична.

В межах дослідження інструментів інформаційної функції ГПП запропоновано поняття загальнодоступної публічної правової інформації про діяльність господарського суду як інформації, яка: а) створена в межах своїх повноважень господарським судом або отримана господарським судом та стосується його діяльності, що розміщена на веб-сайті суду, інформаційних стендах, Єдиному державному реєстрі судових рішень, друкованих виданнях, чи підлягає виданню відповідно до запиту на таку інформацію, якщо інше не передбачено процесуальним законом; б) міститься у національному законодавстві щодо судоустрою, порядку судочинства, повноважень господарського суду різних інстанцій тощо.

У *підрозділі 2.3 «Соціальні функції господарського процесуального права»* досліджено види соціальних функцій ГПП з обґрунтуванням пропозицій щодо їх вдосконалення.

У *пункті 2.3.1 «Політична та економічна функції господарського процесуального права»* проаналізовано та удосконалено положення щодо політичної та економічної функцій ГПП.

Запропоновано визначення поняття політичної функції ГПП як напряму впливу на суспільні відносини щодо забезпечення втілення діючої концепції державної судової політики та реалізації сучасної моделі захисту прав і законних інтересів у правотворчості та правозастосуванні.

Запропоновано визначення поняття економічної функції ГПП як напряму впливу на суспільні відносини щодо зміцнення соціально-економічних зв'язків у сфері господарювання за наслідками вирішення господарських спорів; забезпечення стабільності господарської діяльності; виявлення деструктивності господарських конфліктів.

У *пункті 2.3.2 «Виховна функція господарського процесуального права»* проаналізовано та удосконалено положення щодо виховної функції ГПП.

Стосовно осучаснення характеристик виховної функції ГПП умотивовано новий ціннісний господарсько-процесуальний формат судового захисту прав суб'єктів господарювання, в осередді якого знаходиться компроміс та консенсус між сторонами господарському спору з окресленням його структурованого та змістовного відображення в процесуальному законодавстві, а саме щодо: визначення завдань та мети господарського судочинства та встановлення їх незаперечної переваги над будь-якими іншими міркуваннями у судовому процесі; закріплення принципу верховенства права; включення інституту врегулювання спору за участю судді; розширення меж укладання мирової угоди сторін; посилення процесуальних способів захисту процесуальних цінностей.

Досліджено внутрішньо-процедурні та зовнішньо-організаційні інструменти господарського судочинства як складові виховної функції ГПП.

Аргументовано, що за допомогою виховної функції, ГПП: акумулює цінності демократії і свободи в сфері захисту прав та інтересів

господарськими судами; здійснює попереджувальний ефект появи «аномальності» господарських правовідносин і антиправомірної поведінки у господарському судочинстві; орієнтує учасників та потенційних учасників господарського судочинства на правосвідомість і правомірну поведінку; сприяє формуванню правової культури незалежно від існування господарсько-процесуальних відносин; розвиває професійно-етичні характеристики учасників господарського судочинства.

Розділ 3 «Реалізація функцій ГПП в правотворчості та нормотворчості» складається з трьох підрозділів, у яких досліджено окремі аспекти реалізації функцій ГПП в сфері правотворчості та нормотворчості, проаналізовано стан техніко-юридичного інструментарію в контексті реалізації функцій ГПП, розглянуто моніторинг процесуальних норм та судової практики як засіб реалізації функцій ГПП.

У *підрозділі 3.1 «Правотворчість та нормотворчість як сфери реалізації функцій ГПП»* проаналізовано та доопрацьовано окремі аспекти реалізації функцій ГПП в сфері правотворчості та нормотворчості з обґрунтуванням відповідних пропозицій.

Проаналізовано загальні положення щодо нормотворчості та правотворчості як сфер реалізації функцій ГПП, досліджено їх співвідношення. Охарактеризовано правотворчість як сферу реалізації функцій ГПП, а саме: обумовлена тісним зв'язком господарських процесуальних норм із властивостями матеріально-правових відносин, які отримують належний захист в господарському судочинстві; є загальним поняттям відносно нормотворчості; впливає на зміст нормотворчості в частині його соціального наповнювання та дії соціальних регуляторів; може здійснюватися в матеріально-правовій та процесуально-правовій площині; соціальною основою є норми моралі, етики, звичаї ділового обороту, корпоративні норми, релігійні норми, положення правочинів та договорів.

Запропоновано посилення ролі Верховного Суду у правотворчій діяльності як суб'єкта здійснення функцій ГПП шляхом надання йому права законодавчої ініціативи зі встановленням меж реалізації такого права.

У *підрозділі 3.2 «Техніко-юридичний інструментарій як засіб реалізації функцій ГПП»* досліджено стан техніко-юридичного інструментарію та доопрацьовано питання правотворчої та правозастосовної юридичної техніки в контексті формування та реалізації функцій ГПП.

З урахуванням особливостей реалізації функцій ГПП конкретизовано визначення поняття техніко-юридичного інструментарію в ГПП як сукупності нормативних та звичаєвих прийомів, способів та методів здійснення правотворчої діяльності та правозастосовної діяльності щодо розгляду та вирішення господарської справи.

Обґрунтовано в межах правозастосовної юридичної техніки як засобу реалізації функцій ГПП введення в обіг категорії «культура складання судового рішення» як ціннісної складової поведінки судді щодо: дотримання стилю та структури викладення матеріалу; уникнення грубих стилістичних,

синтаксичних помилок, прояву текстової інверсії, неприпустимого термінозастосування, різного зовнішнього оформлення судових рішень.

Проаналізовано техніко-юридичний рівень ГПК України в аспекті виконання завдань функціями ГПП. Запропоновано: 1) посилити мотиваційне забезпечення процесуального законодавства, в тому числі шляхом виокремлення в структурі ГПК України преамбули, в яку включити положення щодо мети та завдання господарського судочинства; 2) доопрацювати технічне оформлення відсильних процесуальних норм, зокрема щодо кримінальної та адміністративної відповідальності, з метою відповідності принципу визначеності та ясності закону; 3) виключити інститут свідків з ГПК України як дефект застосування техніко-юридичного інструментарію.

У підрозділі 3.3 «Моніторинг процесуальних норм та судової практики як засіб реалізації функцій ГПП» досліджено моніторинг процесуальних норм та судову практику як засіб реалізації функцій ГПП та підготовлено теоретичні узагальнення щодо окремих його аспектів.

Обґрунтовано визнання моніторингу процесуальних норм та судової практики засобом реалізації функцій ГПП, який служить виявленню якості процесуальних норм та рівня їх застосування в господарському судочинстві.

Запропоновано класифікацію моніторингу за такими критеріями, як: 1) предмет моніторингу: а) загальний, б) правових інститутів, в) процесуальної норми, г) комплексний; 2) сфера моніторингу: а) правотворчість, б) правозастосування; 3) час проведення: а) попередній, б) остаточний, в) поточний, д) наступний; 4) суб'єкт моніторингу: а) виконавчий, б) судовий, в) громадський, г) законодавчий; 5) наслідки: а) обов'язковий, б) рекомендаційний; 6) форма проведення: а) постійний, б) ініціативний; 7) рівень проведення: а) загальнодержавний, б) регіональний, в) інстанційний; 8) напрями результатів: а) внутрішній, б) зовнішній; 9) використання технологій: а) документарний, б) автоматизований.

Запропоновано визнати судовий моніторинг засобом реалізації функцій ГПП та визначено його як вид діяльності Верховного Суду щодо аналізу правової інформації на предмет якості реалізації права на судовий захист у господарських судах, шляхом виявлення: дисбалансу приватних, державних, суспільних інтересів; колізій, прогалин, неузгодженості, протиріч, термінологічних дефектів матеріального та процесуального права, які застосовуються при розгляді та вирішенні господарських спорів та інших правових питань господарської юрисдикції.

Розроблено алгоритм здійснення судового моніторингу, зокрема: визначення мети моніторингу; визначення спеціального об'єкту та предмету моніторингу; акумуляція нормативної бази, реєстру судових рішень, даних судової статистики, загальної правової інформації, матеріалів соціологічних опитувань, наукових висновків та пропозицій; розробка плану моніторингу; здійснення моніторингу за допомогою необхідних методик та засобів;

оформлення результатів моніторингу; розробка відповідних висновків щодо наявної необхідності внесення змін до матеріального чи процесуального законодавства, скасування чи прийняття нових нормативних положень, коригування судової практики.

Розділ 4 «Реалізація функцій господарського процесуального права в межах господарського судочинства» складається з двох підрозділів, у яких досліджено окремі аспекти господарських процесуальних відносин та господарсько-процесуальної форми як засобів реалізації функцій ГПП.

У **підрозділі 4.1 «Господарські процесуальні відносини як засіб реалізації функцій господарського процесуального права»** досліджено положення щодо господарських процесуальних відносин як засобу реалізації функцій ГПП та підготовлено теоретичні узагальнення щодо окремих аспектів.

Доопрацьовано окремі аспекти господарських процесуальних правовідносин, а саме щодо: процесуальної правоздатності та процесуальної компетенції як передумов виникнення процесуальних правовідносин; діяльності господарського суду як матеріального (фактичного) змісту процесуальних правовідносин.

При дослідженні господарських процесуальних правовідносин як засобу реалізації функцій ГПП запропоновано методологічний опис діяльності господарського суду як матеріального (фактичного) змісту процесуальних правовідносин, який розкривається через: 1) діяльність, під якою розуміється система процесуальних дій, які здійснюються на підставі наданих законодавством повноважень, пов'язаних із розглядом господарських спорів, шляхом застосування певних процесуальних засобів, результат яких втілено у відповідному судовому акті, з метою захисту та відновлення прав та інтересів; 2) функцію правосуддя, яка є основною та відрізняє діяльність судів, зокрема господарських, від діяльності інших органів влади та полягає у розгляді та вирішенні судом справ віднесених до його юрисдикції; 3) функцію відтворення, яка розкривається через постійну здатність суду виконувати покладений обсяг повноважень, в результаті цілеспрямованої взаємодії усіх ланок інстанційної системи, яка проявляється в прийнятті якісних судових актів; 4) організаційну функцію, яка характеризується процесуальною формою практичної реалізації діяльності господарського суду.

Проаналізовано питання неупередженості (безсторонності) судді як ключового суб'єкта здійснення функцій ГПП в господарському судочинстві, визначено такі види: а) суб'єктивна, яка характеризується відсутністю будь-якої прихильності або упередженості; б) об'єктивна, яка характеризується дотриманням гарантій виключення будь-яких обґрунтованих сумнівів щодо конкретної справи; в) структурна, яка характеризується відсутністю суміщення послідовних повноважень щодо одних і тих же рішень.

У **підрозділі 4.2 «Господарсько-процесуальна форма як засіб реалізації функцій господарського процесуального права»** проаналізовано окремі

аспекти господарсько-процесуальної форми як засобу реалізації функцій ГПП.

Охарактеризовано господарсько-процесуальну форму в якості спеціально-юридичного засобу реалізації функцій ГПП, галузева особливість якого розкривається через певні диференційовані види в господарському судочинстві, серед них: позовна форма захисту прав; наказна форма захисту прав; форма захисту прав з елементами електронного судочинства.

Розглянуто форми судового провадження у господарських судах як організаційно-впорядковані форми прояву функцій ГПП. Проаналізовано види позовного провадження та визначено загальні характеристики: 1) спір про право та/або спір про інтерес; 2) позов та позовна заява; 3) широкий суб'єктний склад та найменування сторін; 4) процесуальні гарантії позовної форми захисту; 5) змагальність; 6) стадійність розгляду справи; 7) судові рішення як форма закінчення судового розгляду.

Уточнено визначення поняття спрощеного позовного провадження як виду судового провадження у господарських судах, ознаками якого є: наявність чітких критеріїв та оціночних умов ймовірності; наявність дискреційних повноважень господарського суду; наявність процедурних особливостей (етапні та строкові), наявність обмеженості права на оскарження; наявність диспозитивності представництва; наявність меншого обсягу гарантій процесуальних прав.

Уточнено визначення поняття наказного провадження як виду судового провадження у господарських судах, ознаками якого є: відсутність спору про право та/або спору про інтерес; наявність дискреційних прав заявника; наявність заміни оскарження на скасування; наявність чіткого визначення виду вимог із гранично позначеними лімітами; наявність заяви як спеціальної форми реалізації права на розгляд справи; наявність усіченого суб'єктного складу; наявність судового наказу як форми судового рішення; наявність впливу позовної форми в питаннях підсудності; трансформаційність судового збору; наявність обмеження процесуальних гарантій сторін.

Розділ 5 «Реалізація функцій господарського процесуального права за межами господарського судочинства» складається з трьох підрозділів, у яких проаналізовано питання щодо позасудового захисту прав та вирішення господарських спорів як засобу реалізації функцій ГПП, розглянуто питання щодо правового виховання та інформатизації як засобів реалізації функцій ГПП.

У **підрозділі 5.1 «Позасудовий захист прав та вирішення господарських спорів як засіб реалізації функцій господарського процесуального права»** проаналізовано питання щодо позасудового захисту прав та вирішення господарських спорів як засобу реалізації функцій ГПП та обґрунтовано відповідні пропозиції.

Конкретизовано визначення поняття позасудового захисту прав як засобу реалізації функцій ГПП юрисдикційного або неюрисдикційного

характеру, який здійснюється як суб'єктами господарювання самостійно, так і уповноваженими органами (особами) без участі державного суду, спрямованого на вирішення конфлікту з метою належної реалізації прав, захисту та відновлення порушених прав суб'єктів господарювання.

Охарактеризовано ознаки дії функцій ГПП щодо третейського захисту, як прогресивного інституту позасудового державного захисту прав, а саме: а) обмежується певною групою правовідносин таких як оскарження третейських судів та видача наказів на примусове виконання рішень третейських судів; б) проявляється як додатковий охоронний механізм захисту прав та інтересів, який реалізуються господарськими судами в межах своїх повноважень; в) проявляється у збереженні балансу існуючих додаткових державних гарантій захисту прав у господарському судочинстві та принципу альтернативності вирішення спорів, які виникають з господарських правовідносин, крім випадків, передбачених законодавством; г) функціонально активізується тільки за ініціативою управнених осіб у випадках, визначених процесуальним законом.

Досліджено вплив функцій ГПП щодо досудового врегулювання господарських спорів та запропоновано визначення поняття досудового врегулювання господарських спорів як звичаєвого виду позасудового захисту прав та вирішення господарських спорів, який спрямований на: своєчасне відновлення порушених прав та захист законних інтересів підприємства; оперативне виявлення причин, умов, шляхів вирішення господарського конфлікту; попередження руйнування стабільності та системності господарської діяльності та господарських зв'язків; спрощене відновлення господарської дисципліни; уникнення додаткових затрат контрагентами (зокрема, судових витрат).

У *підрозділі 5.2 «Правове виховання як аксіологічний засіб реалізації функцій господарського процесуального права»* розглянуто та доопрацьовано питання щодо правового виховання як засобу реалізації функцій ГПП та підготовлено пропозиції щодо уточнення окремих аспектів.

Умотивовано поширення сфери застосування правового виховання як засобу практичної реалізації виховної функції ГПП з метою досягання правомірної поведінки, правової культури та професійної комунікації в сфері захисту прав суб'єктів господарювання в судах господарської юрисдикції.

Розглянуто проблемні аспекти результативності функцій ГПП через інструмент правового виховання, яка передбачає залежність від наступних факторів: 1) якості та змісту нормативного регулювання; 2) результатів правозастосування; 3) правової мови та мовної правосвідомості.

У межах реалізації виховної функції ГПП доопрацьовано визначення поняття процесуальної культури як різновиду правової культури, а саме як ціннісної складової поведінки з дотримання законних, професійних, моральних, організаційно-процедурних норм під час процесуальної

діяльності судді, прокурора, адвоката та інших учасників господарського судочинства.

Доопрацьовано процесуальний статус експерта з питань права як суб'єкта здійснення функцій ГПП шляхом уточнення професійних та етичних вимог до фахівця у галузі права, а саме: наявність наукового ступеня доктора або кандидата наук (доктора філософії) з юридичної спеціальності; відповідність поведінки положенням Етичного кодексу вченого України.

З метою розширення сфери дії виховної функції ГПП наголошується на доцільності впровадження механізмів підвищення рівня процесуальної культури в сучасну судову стратегію, в тому числі – через формат «школа–ВНЗ», який може сприяти: формуванню поваги до суду, процесуального закону, правомірних переконань молоді у важливості активної позиції в питаннях захисту прав та інтересів в межах, встановлених законом, і виступати елементом розповсюдження ідеологічної державної концепції національного правосуддя.

У *підрозділі 5.3 «Інформатизація як засіб реалізації функцій господарського процесуального права»* досліджуються окремі питання інформатизації з обґрунтуванням відповідних узагальнень.

Запропоновано визначення поняття інформатизації як засобу реалізації функцій ГПП щодо комплексу організаційно-правових процесів з вирішення господарських спорів та інших правових питань, які забезпечують впровадження та використання інформаційних технологій у процесі забезпечення справедливого судового захисту порушених або оспорюваних прав та інтересів в межах формування єдиної судової інформаційної системи.

Аргументовано удосконалення визначення поняття інформаційної культури учасників господарського судочинства як різновиду правової культури – ціннісна складова поведінки щодо мотивації постійного розвитку інформаційної грамотності та кваліфікованого користування результатами інформатизації; активізації ширших можливостей реалізації процесуальних прав в межах оперативної комунікації; своєчасності виконання процесуальних обов'язків; концентрації на досягненні необхідних результатів за допомогою потрібної та достовірної правової інформації.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено нові наукові положення та обґрунтовані результати у галузі ГПП, що розв'язують важливу наукову проблему, яка полягає у розробці доктринальних положень і висновків щодо функцій ГПП та їх реалізації. Для розв'язання наукової проблеми через призму науки господарського процесуального права запропоновано концептуальні засади вдосконалення та розвитку ГПП завдяки реалізації його функцій,

що дасть змогу забезпечити виконання завдань господарського судочинства та втілення його основних принципів на засадах верховенства права.

Метою реалізації функцій ГПП є досягання втілення соціального та нормативного призначення ГПП. Результатом вдосконалення ГПП та функцій, як його елементу, має бути: забезпечення ефективності правотворчості; створення однакової та передбачуваної правозастосовної діяльності суду; активізація процесів формування, дотримання та стимулювання процесуальної культури.

Основними шляхами реалізації пріоритетних напрямів вдосконалення ГПП є: встановлення меж доцільності уніфікації процесуального законодавства зі збереженням характерної юридичної індивідуальності ГПП щодо правил та процедур господарського судочинства; концентрація на пріоритетності інтересів суб'єктів господарювання як складової сприятливого бізнес-клімату в країні в контексті забезпечення спеціального юридичного оформлення порядку вирішення господарських спорів; повернення до оперативного і неформалізованого вирішення господарських спорів; відмови від нетипових для господарсько-процесуальної сфери правових інститутів як потенційної небезпеки порушення основних принципів та завдань господарського судочинства; збереження та посилення предметної деконцентрації судових спорів та судової господарської спеціалізації; забезпечення предметної компетентності судді при розгляді господарських спорів; зміна нормативів (юридичного та етичного характеру) професійної діяльності суддів господарських судів, адвокатів, експертів, прокурорів; удосконалення техніко-юридичного інструментарію правотворчої та правозастосовної діяльності, у тому числі стосовно відмови від низки оціночних критеріїв у діяльності господарського суду; впровадження моніторингу якості процесуальних норм та їх застосування; створення умов подальшої інформатизації господарського судочинства; удосконалення якості складання та оформлення процесуальних документів; оптимізація охоронних режимів господарського судочинства; посилення процесів правового виховання з боку органів державної влади, Верховного Суду, господарських судів, закладів освіти та суспільства; підготовка пропозицій щодо внесення змін до Конституції України, ГПК України, КК, КУпАП, Закону України «Про судоустрій і статус суддів» тощо.

Очікуваними результатами реалізації концептуальних засад є підвищення рівня ефективності ГПП та господарського судочинства в економічному та юридичному сенсі.

Концептуальні засади конкретизуються в наступних результатах проведеного дослідження, зокрема:

1. Запропоновано визначення функцій ГПП як напрямів впливу господарських процесуальних норм на суспільні відносини щодо вирішення господарських спорів та інших правових питань для забезпечення правового результату при здійсненні справедливого судового захисту порушених,

невизнаних або оспорюваних прав і охоронюваних законом інтересів суб'єктів господарювання, держави, фізичних осіб.

2. Обґрунтовано низку положень, що визначають співвідношення функцій, системи, методів, принципів ГПП, а саме:

2.1. обґрунтовано з позиції синергетики перебування функцій ГПП з системою, методами, принципами галузі у відносинах реляційності, субординації, взаємовпливу та взаємодії;

2.2. запропоновано уточнення ролі принципу справедливості стосовно визначення змісту та характеру засобів реалізації функцій ГПП, яка полягає в: детермінаційності; інституційності; процесуальності; імплементаційності судових актів; інтегративності самої процесуальної галузі.

3. Аргументовано положення щодо місця та ролі функцій в забезпеченні ефективності ГПП та обґрунтовано пропозиції стосовно їх оптимізації, а саме:

3.1. обґрунтовано роль функцій ГПП, яка полягає в забезпеченні соціальної ефективності ГПП та конкретизовано провідне місце функцій у втіленні призначення ГПП;

3.2. запропоновано визначення поняття господарського інтересу як ключової гранично-узагальнюючої категорії ефективності функцій ГПП з уточненням широкого та вузького значення такого інтересу. Господарський інтерес у ГПП у широкому значенні – форма потреб суб'єктів господарювання, що виникає об'єктивно і незалежно від закону, обумовлена метою здійснення господарської діяльності в межах господарського правового порядку, у тому числі, стосовно гарантованості ефективності правового захисту їх прав та законних інтересів у судах господарської юрисдикції. Господарський інтерес у вузькому значенні – форма потреб суб'єктів господарювання, яка виникає суб'єктивно і пов'язана із індивідуально-визначеним господарським спором щодо досягнення бажаного процесуального результату за допомогою визначених (чи не заборонених) матеріальних та процесуальних засобів захисту в межах господарської процесуальної форми.

4. Запропоновано до основних типологічних груп функцій ГПП включати владно-юридичні та соціальні функції ГПП, а види функцій ГПП розрізняти за такими критеріями: 1) сфера впливу; 2) традиційність; 4) межі дії; 5) зміст права; 6) важливість відносно мети ГПП.

5. Сформульовано теоретичні висновки, що висвітлюють окремі аспекти змісту функцій ГПП у контексті новелізації господарського процесуального законодавства, а саме:

5.1. запропоновано визначення поняття регулятивної функції ГПП як напряму впливу на суспільні відносини щодо закріплення і встановлення підстав, меж та змісту господарських процесуальних правовідносин у площині законодавчо визначених процедур; створення оптимальних організаційних та функціональних умов та інструментів процесуальної діяльності суду та інших учасників господарського

судочинства з дотриманням балансу інтересів з достатнім ступенем імперативності;

5.2. запропоновано визначення поняття охоронної функції ГПП як напряму впливу на суспільні відносини щодо встановлення охоронних режимів правосуддя в господарських судах, порядку отримання доказів, порядку розгляду та вирішення господарського спору, підтримки авторитету суду, забезпечення виконання процесуальних обов'язків; якості судового доказування, правопорядку в судовому засіданні;

5.3. запропоновано у складі охоронної функції виокремлювати систему підфункцій, а саме: юридичної відповідальності, забезпечення господарського судочинства, процесуального примусу з визначенням їх структурних елементів;

5.4. запропоновано визначення поняття інформаційної функції ГПП як напряму впливу на суспільні відносини щодо забезпечення правового інформування суб'єктів різних рівнів (суддів, громадян, юридичних осіб, адвокатів, державних органів тощо); формування уявлення про належну (в межах закону) та добросовісну процесуальну поведінку, поваги до процесуального закону та діяльності господарських судів шляхом інформаційної відкритості, достовірності та своєчасності;

5.5 аргументовано інструментальну цінність правової інформації в сенсі інформаційної функції ГПП та запропоновано визначення її поняття в господарсько-процесуальній сфері як відомостей, що становлять нормативний матеріал, який виникає в результаті правотворчої діяльності, чи фактичний матеріал, який виникає в результаті правозастосовної діяльності, сприяють об'єктивному та правильному вирішенню господарського спору, слугують меті господарського судочинства щодо захисту прав та інтересів суб'єктів господарювання, фізичних осіб, держави. Запропоновано класифікацію правової інформації за такими критеріями: 1) джерела; 2) режим доступу; 3) галузевість; 4) характер інформаційного наповнення матеріалів господарської справи;

5.6. запропоновано визначення поняття політичної функції ГПП як напряму впливу на суспільні відносини щодо забезпечення втілення діючої концепції державної судової політики та реалізації сучасної моделі захисту прав і законних інтересів у правотворчості та правозастосуванні;

5.7. запропоновано визначення поняття економічної функції ГПП як напряму впливу на суспільні відносини щодо зміцнення соціально-економічних зв'язків у сфері господарювання за наслідками вирішення господарських спорів, забезпечення стабільності господарської діяльності, у тому числі через виявлення деструктивності господарських конфліктів;

5.8. запропоновано поняття виховної функції ГПП як напряму впливу на суспільні відносини щодо поширення державної судової процесуальної ідеології та формування процесуальної культури учасників господарського судочинства.

6. Запропоновано посилити роль Верховного Суду у правотворчій діяльності як суб'єкта здійснення функцій ГПП, надавши йому право законодавчої ініціативи з наступних питань: а) судоустрою; б) судочинства; в) окремих питань, які знаходяться поза межами діяльності судів (питання досудового вирішення спорів, виконання судових актів тощо).

7. Обґрунтовано низку положень щодо техніко-юридичного інструментарію як засобу реалізації функцій ГПП, а саме:

7.1. конкретизовано визначення поняття техніко-юридичного інструментарію стосовно реалізації функцій ГПП як сукупності нормативних та звичаєвих прийомів, способів та методів здійснення правотворчої діяльності та правозастосовної діяльності щодо розгляду та вирішення господарської справи;

7.2. обґрунтовано в межах правозастосовної юридичної техніки як засобу реалізації функцій ГПП введення в обіг категорії «культура складання судового рішення» як ціннісної складової поведінки судді щодо: дотримання стилю та структури викладення матеріалу; уникнення грубих стилістичних, синтаксичних помилок, прояву текстової інверсії, неприпустимого термінозастосування, різного зовнішнього оформлення судових рішень.

8. Обґрунтовано визнання судового моніторингу засобом реалізації функцій ГПП та визначено його як вид діяльності Верховного Суду щодо аналізу правової інформації на предмет якості реалізації права на судовий захист у господарських судах, шляхом виявлення: дисбалансу приватних, державних, суспільних інтересів; колізій, прогалин, неузгодженості, протиріч, термінологічних дефектів матеріального та процесуального права, які застосовуються при розгляді та вирішенні господарських спорів та інших правових питань господарської юрисдикції.

9. Аргументовано положення щодо системи засобів реалізації функцій ГПП в межах господарського судочинства, а саме:

9.1. доопрацьовано окремі аспекти господарських процесуальних відносин як засобу реалізації функцій ГПП, а саме щодо: процесуальної правоздатності та процесуальної компетенції як передумов виникнення процесуальних правовідносин; діяльності господарського суду як матеріального (фактичного) змісту процесуальних правовідносин. Запропоновано методологічний опис діяльності господарського суду.

9.2. Охарактеризовано господарсько-процесуальну форму в якості спеціально-юридичного засобу реалізації функцій ГПП, у межах дії якого уточнено:

а) визначення поняття спрощеного позовного провадження як виду судового провадження у господарських судах, ознаками якого є: наявність чітких критеріїв та оціночних умов ймовірності; наявність дискреційних повноважень господарського суду; наявність процедурних особливостей (етапні та строкові), наявність обмеженості права на оскарження; наявність диспозитивності представництва; наявність меншого обсягу гарантій процесуальних прав;

б) визначення поняття наказного провадження як виду судового провадження у господарських судах, ознаками якого є: відсутність спору про право та/або спору про інтерес; наявність дискреційних прав заявника; наявність заміни оскарження на скасування; наявність чіткого визначення виду вимог із гранично позначеними лімітами; наявність заяви як спеціальної форми реалізації права на розгляд справи; наявність усіченого суб'єктного складу; наявність судового наказу як форми судового рішення; наявність впливу позовної форми в питаннях підсудності; трансформаційність судового збору; наявність обмеження процесуальних гарантій сторін.

10. Аргументовано положення щодо системи засобів реалізації функцій ГПП за межами господарського судочинства, а саме:

10.1. конкретизовано визначення поняття позасудового захисту прав як засобу реалізації функцій ГПП юрисдикційного або неюрисдикційного характеру, який здійснюється як суб'єктами господарювання самостійно, так і уповноваженими органами (особами) без участі державного суду, спрямованого на вирішення конфлікту з метою належної реалізації прав, захисту та відновлення порушених прав суб'єктів господарювання;

10.2. доопрацьовано положення щодо правового виховання як засобу реалізації функцій ГПП шляхом визначення поняття процесуальної культури як різновиду правової культури, а саме як ціннісної складової поведінки з дотримання законних, професійних, моральних, організаційно-процедурних норм під час процесуальної діяльності судді, прокурора, адвоката та інших учасників господарського судочинства;

10.3. доопрацьовано процесуальний статус експерта з питань права як суб'єкта здійснення функцій ГПП шляхом уточнення професійних та етичних вимог до фахівця у галузі права, а саме: наявність наукового ступеня доктора або кандидата наук (доктора філософії) з юридичної спеціальності; відповідність поведінки положенням Етичного кодексу вченого України;

10.4. уточнено визначення поняття інформатизації як засобу реалізації функцій ГПП шляхом визначення її поняття як комплексу організаційно-правових процесів щодо вирішення господарських спорів та інших правових питань, які забезпечують впровадження та використання інформаційних технологій у процесі забезпечення справедливого судового захисту порушених або оспорюваних прав та інтересів в межах формування єдиної судової інформаційної системи.

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії

1. Іванюта Н.В. Функції господарського процесуального права: теоретико-практичні аспекти: монографія. НАН України. Ін-т економіко-правових досліджень. Одеса : Фенікс, 2018. 516 с.

**Статті у наукових періодичних виданнях інших держав
та у наукових фахових виданнях, які включені
до міжнародних наукометричних баз**

2. Іванюта Н.В. Щодо принципу справедливості в господарському судочинстві. *Порівняльно-аналітичне право*. 2013. № 2. С. 181–184.
3. Іванюта Н.В. Методологічний аналіз діяльності господарського суду *Часопис Київського університету права*. 2013. № 1. С. 162–167.
4. Іванюта Н.В. Некоторые аспекты принципа беспристрастности в хозяйственном судопроизводстве Украины. *Leges et Viata*. 2013. № 9/2. С. 182–187.
5. Іванюта Н.В. Социальные функции хозяйственного процессуального права: общая характеристика. *Leges et Viata*. 2014. № 10/2. С. 68–72.
6. Іванюта Н.В. Поняття функцій господарського процесуального права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2014. № 28. С. 169–172.
7. Іванюта Н.В. Моніторинг в господарському процесуальному праві. *Право і суспільство*. 2014. № 6-1. С. 94–99.
8. Іванюта Н.В. Теоретико-функціональний аналіз функцій та системи господарського процесуального права. *Юридичний вісник*. 2014. № 5. С. 101–104.
9. Іванюта Н.В. Актуалізація виховної функції господарського процесуального права. *Право і суспільство*. 2015. № 5-2. Ч. 3. С. 68–74.
10. Ніколенко Л.М., Іванюта Н.В. Господарська спеціалізація судової системи як гарантія якості та ефективності здійснення правосуддя. *Право України*. 2015. № 8. С. 150–157. (Особистий внесок: досліджено питання спеціалізації судової системи, виокремлено детермінанти предметної деконцентрації судових спорів за рахунок дії господарських судів, визначено негативні наслідки об'єднання судових ланок та відмови від принципу спеціалізації).
11. Іванюта Н.В. Функції та методи господарського процесуального права: діалектичний підхід. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 12. С. 95–99.
12. Іванюта Н.В. Місце процесуальної культури у здійсненні судової реформи в Україні. *Economic and law paradigm of modern society*. 2016. № 1. С. 283–288.
13. Іванюта Н.В. Класифікація та типологія функцій господарського процесуального права. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 10. С. 72–75.
14. Іванюта Н.В. Інформатизація як форма реалізації функцій господарського процесуального права. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 3. С. 69–73.
15. Іванюта Н.В. Правова інформація в господарському судочинстві.

Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2017. № 46. Т. 1. С. 92–95.

16. Іванюта Н.В. Інформаційна функція господарського процесуального права. *Право і суспільство.* 2017. № 4. С. 95–99.

17. Іванюта Н.В. Окремі види правової інформації в господарській процесуальній сфері. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки.* 2017. № 5. Т. 1. С. 124–127.

18. Іванюта Н.В. Політична функція господарського процесуального права. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція.* 2017. № 29. Т. 2. С. 4–7.

19. Іванюта Н.В. Економічна функція господарського процесуального права. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції.* 2017. № 6. Т. 2. С. 26–30.

20. Іванюта Н.В. Теоретична характеристика термінів «охорона» та «захист» в господарському процесуальному праві. *Право і суспільство.* 2018. № 2. С. 101–105.

21. Іванюта Н.В. Отдельные аспекты информатизации в хозяйственном судопроизводстве. *Legea si Viata.* 2018. № 3/2. С. 56–60.

22. Іванюта Н.В. Господарський процесуальний кодекс України: проблеми юридичної техніки. *Підприємництво, господарство і право.* 2018. № 4. С. 80–85.

23. Іванюта Н.В. Позасудові форми захисту прав та вирішення господарських спорів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* 2018. № 49. Т. 1. С. 172–175.

24. Іванюта Н.В. Характеристика регулятивної функції господарського процесуального права. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки.* 2018. № 1. Т. 1. С. 92–95.

25. Іванюта Н.В. Особливості правотворчості та нормотворчості у господарському процесуальному праві. *Право та державне управління.* 2018. № 1. Т. 1. С. 88–93.

Статті в інших наукових фахових виданнях

26. Ніколенко Л.М., Іванюта Н.В. Захист публічної власності в господарському судочинстві. *Економіка і право.* 2013. № 1. С. 47–51. (Особистий внесок: досліджено особливості представництва інтересів держави в господарському судочинстві та обґрунтовано необхідність оновлення регламентації відповідного механізму реалізації, виокремлено проблематику визначення «державного інтересу»).

27. Ніколенко Л.М., Іванюта Н.В. Роль господарських інтересів в правовій регламентації господарських відносин та вирішення господарських конфліктів. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія».* 2015. Т. 15. С. 90–98 (Особистий внесок: досліджено взаємозалежність реалізації інтересів в контексті їх оцінки та визначення

форми взаємодії з основними системоутворюючими ознаками галузі господарського та господарського процесуального права).

28. Іванюта Н.В. Правове виховання як інструментарій трансформації судової системи. *Правовий часопис Донбасу*. 2018. № 1. С. 120–125.

29. Іванюта Н.В. Особливості господарсько-процесуальної форми у судочинстві. *Правові новели*. 2018. № 4. С. 301–307.

Матеріали наукових конференцій

30. Іванюта Н.В. Принципи господарського судочинства: *Сучасні технології управління туристичним та готельно-ресторанним бізнесом*: матеріали V Всеукр. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених (Маріуполь, 27 вересня 2013 р.). Маріуполь: МДУ, 2013. С. 228–229. (Форма участі – очна).

31. Іванюта Н.В. *Форми судового процесу: Сучасний розвиток державотворення та право творення: проблеми теорії та практики*: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (Маріуполь, 15 березня 2013 р.). Маріуполь: МДУ, 2013. С. 331–333. (Форма участі – заочна).

32. Іванюта Н.В. Щодо питання господарської процесуальної правоздатності як передумови реалізації права на судовий захист: *Правове забезпечення соціально-економічного розвитку регіону*: матеріали Регіон. наук.-практ. конф. (Донецьк, 2013 р.). Донецьк: ДонНУ, 2013. С. 72–73. (Форма участі – заочна).

33. Іванюта Н.В. Процесуальні санкції за зловживання процесуальними правами в господарському судочинстві: *Актуальні проблеми науки та освіти*: зб. матер. XV підсум. наук.-практ. конф. викладачів (Маріуполь, 1 лютого 2013 р.). Маріуполь: МДУ, 2013. С. 88–90. (Форма участі – очна).

34. Іванюта Н.В. Мета, завдання та функції господарського судочинства: *Пріоритетні напрями розвитку правової системи України*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 18–19 січня 2013 р.). Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2013. С. 30–31. (Форма участі – заочна).

35. Ніколенко Л.М., Іванюта Н.В. Нотаріат в системі механізмів оптимізації правосуддя: *Юридическая наука и образование в условиях глобализации: состояние и перспективы развития*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Донецьк, 24–25 жовтня 2013 г.). Донецьк: ДонНУ, 2013. С. 45–47. *(Особистий внесок: запропоновано нотаріат розглядати як перспективну ефективну інфраструктуру медіації для вирішення спорів між суб'єктами господарювання, підкреслено особливе значення виконавчого напису нотаріусу в сенсі забезпеченості належного рівня правової безпеки та нотаріальних актів в межах господарського судочинства)*. (Форма участі – заочна).

36. Іванюта Н.В. Принцип справедливости в национальной процессуальной доктрине: *Правовое регулирование социально-экономических отношений в Европейском Союзе: опыт для Республики Беларусь*: матеріали Міжнарод. науч.-практ. конф. (Брест, 24–25 апреля 2014 г.). Брест: Брест. гос. ун-т им. А.С. Пушкина, 2014. С. 114–116. (Форма участі – заочна).

37. Іванюта Н.В. Принцип неупередженості в господарському судочинстві: *Сучасний розвиток державотворення та право творення: проблеми теорії та практики*: матеріали ІІІ Міжнарод. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів і молодих вчених (Маріуполь, 14 березня 2014 р.). Маріуполь: МДУ, 2014. С. 162–163. (Форма участі – очна).

38. Іванюта Н.В. Право на судовий захист: загальнотеоретичний аспект: *Сучасні технології управління туристичним та готельно-ресторанним бізнесом*: матеріали VI Всеукр. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених (Маріуполь, 26 вересня 2014 р.). Маріуполь: МДУ, 2014. С. 136–138. (Форма участі – очна).

39. Іванюта Н.В. Характеристика хозяйственного процессуального права в современной правовой системе Украины: *Приоритетные направления развития правовой системы общества*: матеріали Міжнарод. науч.-практ. конф. (Гомель, 15–16 мая 2014 г.). Гомель: Гомельский гос. ун-т им. Ф. Скорины, 2014. С. 147–151. (Форма участі – заочна).

40. Іванюта Н.В. Господарські інтереси в умовах реформування: *10 років застосування Господарського кодексу України: сучасний стан та перспективи вдосконалення кодифікації*: зб. доповідей наук.-практ. конф. (Київ, 14 листопада 2014р.). Одеса: Юридична література, С. 143–146. (Форма участі – заочна).

41. Ніколенко Л.М., Іванюта Н.В. Збалансованість господарських інтересів як умова економічного розвитку держави: *Правове забезпечення економічного розвитку та екологічної безпеки суспільства*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Вінниця, 14–15 травня 2015 р.). Вінниця: ДонНУ, 2015. С. 65–69 (*Особистий внесок: досліджено підходи до визначення категорій «інтерес», «господарський інтерес», виокремлено їх роль в економічному розвитку держави*). (Форма участі – заочна).

42. Іванюта Н.В. Загальні аспекти визначення моніторингу в господарському процесуальному праві: *Сучасний розвиток державотворення та правотворення: проблеми теорії та практики*: матеріали IV Міжнарод. Наук.-практ. конф. студентів, аспірантів і молодих вчених (Маріуполь, 13 березня 2015 р.). Маріуполь: МДУ, 2015. С. 184–186. (Форма участі – очна).

43. Іванюта Н.В. Судова спеціалізація – світові тенденції та вимога економіки: *Сучасний розвиток державотворення та право творення: проблеми теорії та практики*: матеріали V Міжнарод. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів і молодих вчених (Маріуполь, 11 березня 2016 р.). Маріуполь: МДУ, 2016. С. 215–217. (Форма участі – очна).

44. Ніколенко Л.М., Іванюта Н.В. Деякі аспекти визначення поняття «доступність правосуддя»: *Актуальні питання юридичної теорії та практики: наукові дискусії: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (Харків, 2–3 грудня 2016 р.). Харків: Східноукраїнська наукова юридична організація, 2016. Ч. II. С. 56–58. (*Особистий внесок: досліджено принцип доступності, його національна та європейська регламентація, окреслено його елементи*). (Форма участі – заочна).

45. Ніколенко Л.М., Іванюта Н.В. Розуміння досудового врегулювання господарських спорів в сучасних умовах: *Сучасне державотворення та правотворення: питання теорії та практики: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (Одеса, 9–10 грудня 2016 р.). Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2016. С. 54–56. (*Особистий внесок: досліджено національні особливості досудового врегулювання господарських спорів, уточнено поняття, характер даного інституту та його завдання*). (Форма участі – заочна).

46. Іванюта Н.В. Характеристика господарського суду в умовах реформування: *Правові системи суспільства: сучасні проблеми та перспективи розвитку: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (Львів, 18–19 листопада 2016 р.). Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2016. С. 55–57. (Форма участі – заочна).

47. Іванюта Н.В. Учасники господарського судочинства: професійно-моральна компонента: *Актуальні проблеми науки та освіти: зб. матеріалів XVIII підсумкової наук.-практ. конф. викладачів МДУ* (Маріуполь, 5 лютого 2016 р.). Маріуполь: МДУ, 2016. С. 16–17. (Форма участі – очна).

48. Іванюта Н.В. Щодо визначення поняття господарського судочинства: *Новітні тенденції сучасної юридичної науки: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (Дніпро, 2–3 грудня 2016 р.). Дніпро: ГО «Правовий світ», 2016. С. 87–88. (Форма участі – заочна).

49. Ніколенко Л.М., Іванюта Н.В. Деякі аспекти визначення переддоговірних спорів: *Теорія і практика сучасної юриспруденції: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (Київ, 9–10 грудня 2016 р.). Київ: Центр правових наукових досліджень, 2016. С. 76–78. (*Особистий внесок: досліджено окремі аспекти переддоговірних спорів, запропоновано визначення переддоговірних спорів*). (Форма участі – заочна).

50. Іванюта Н.В. Типологія функцій господарського процесуального права: *Верховенство права та правова держава: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (Ужгород, 15–16 вересня 2017 р.). Ужгород: Ужгородський національний університет, 2017. С. 88–90. (Форма участі – заочна).

51. Іванюта Н.В. Теорії функцій господарського процесуального права: *Новітні тенденції сучасної юридичної науки: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (Дніпро, 1–2 грудня 2017 р.). Дніпро: ГО «Правовий світ», 2017. Ч. 1. С. 73–76. (Форма участі – заочна).

52. Іванюта Н.В. Регулятивна функція господарського процесуального права: зміст та особливості: *Правове життя: сучасний стан та перспективи розвитку*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 26–27 травня 2017 р.). Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2017. Ч. 1. С. 118–119. (Форма участі – заочна).

53. Іванюта Н.В. Нотаріальний захист прав суб'єктів господарювання: *Актуальні питання розвитку та взаємодії публічного та приватного права*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 17–18 березня 2017р.). Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2017. С. 55–57. (Форма участі – заочна).

54. Іванюта Н.В. Особливості принципу верховенства права в сучасних умовах: *Міжгалузеві зв'язки цивільного, господарського та трудового права*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Кривий Ріг, 28 вересня 2017 р.). Кривий Ріг: ДЮІ МВС України, 2017. Ч. 1 С. 79–81. (Форма участі – заочна).

55. Іванюта Н.В. Етапи розвитку інформатизації господарського судочинства: *Сучасний розвиток державотворення та право творення в Україні: проблеми теорії та практики*: матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів і молодих учених. (Маріуполь, 10 березня 2017 р.). Маріуполь: МДУ, 2017. С. 88–89. (Форма участі – очна).

56. Іванюта Н.В. Право на справедливий суд: *Вітчизняна юридична наука в умовах сучасності*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 17–18 березня 2017 р.). Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2017. С. 52–55. (Форма участі – заочна).

57. Іванюта Н.В. Окремі аспекти інформаційної культури учасників господарського судочинства: *Сучасні проблеми правової системи та державотворення в Україні*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 23–24 лютого 2018 р.). Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2018. С. 34–36. (Форма участі – заочна).

58. Іванюта Н.В. Правоутворення: господарсько-процесуальний аспект: *Міжнародне та національне законодавство: способи удосконалення*: матеріали Міжнар. конф. (Дніпро, 30–31 березня 2018 р.). Дніпро: Дніпровський гуманітарний університет, 2018. С. 67–70. (Форма участі – заочна).

Інші публікації

59. Іванюта Н.В. Підрозділ 4.8. Застосування європейських стандартів захисту прав та інтересів як умова інтеграції України в європейський правовий простір: господарсько-процесуальний аспект: *Інтеграційне право в умовах глобалізаційних процесів: концептуальні та методологічні підходи*: зб. наук. праць / за ред. Ю.О. Волошина. Одеса: Фенікс, 2015. С. 554–568.

АНОТАЦІЯ

Іванюта Н.В. Функції господарського процесуального права: теоретико-практичні аспекти. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.04 – господарське право, господарсько-процесуальне право. – Інститут економіко-правових досліджень НАН України, Київ, 2018.

Дисертацію присвячено дослідженню теоретико-практичних аспектів функцій господарського процесуального права. У роботі проаналізовано та доопрацьовано загальні положення щодо функції господарського процесуального права як правового явища, виявлено та конкретизовано визначення поняття, сутності та ролі функцій в забезпеченні ефективності господарського процесуального права. Доопрацьовано питання систематики функції господарського процесуального права. Доопрацьовано питання щодо реалізації функцій господарського процесуального права в контексті правотворчості. Обґрунтовано пропозиції щодо реалізації функцій господарського процесуального права в межах та за межами господарського судочинства. Обґрунтовано концептуальні засади вдосконалення та розвитку господарського процесуального права завдяки реалізації його функцій та запропоновано напрями модернізації господарсько-процесуального законодавства.

Ключові слова: господарське процесуальне право, господарське судочинство, функції, господарський суд, господарські інтереси, засіб реалізації, правотворчість, нормотворчість, правозастосування, справедливість, моніторинг, позовне провадження, наказне провадження, інформатизація, правове виховання, культура.

АННОТАЦИЯ

Иванюта Н.В. Функции хозяйственного процессуального права: теоретико-практические аспекты. – *Квалификационный научный труд на правах рукописи.*

Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук по специальности 12.00.04 – хозяйственное право, хозяйственно-процессуальное право. – Институт экономико-правовых исследований НАН Украины, Киев, 2018.

Диссертация посвящена обоснованию новых научных положений относительно функций хозяйственного процессуального права (далее – ХПП), их реализации и разработке концептуальных основ совершенствования хозяйственного процессуального права.

Проанализированы теоретические подходы к функциям права. Предложено определение функций ХПП как направлений влияния

хозяйственных процессуальных норм на общественные отношения по решению хозяйственных споров и иных правовых вопросов для обеспечения правового результата при осуществлении справедливой судебной защиты нарушенных, непризнанных или оспариваемых прав и охраняемых законом интересов субъектов хозяйствования, государства, физических лиц.

Обосновано, с позиции синергетики, пребывание функций ХПП с системой, методами, принципами отрасли в отношениях реляционности, субординации, взаимовлияния и взаимодействия. Конкретизирована роль принципа справедливости в отношении определения содержания и характера средств реализации функций ХПП.

Обоснована роль функций ХПП, которая состоит в обеспечении социальной эффективности ХПП и конкретизировано ведущее место функций в воплощении назначения ХПП. Предложено определение понятия хозяйственного интереса как ключевой обобщающей категории эффективности функций ХПП с уточнением широкого и узкого значения такого интереса.

Охарактеризованы и доработаны типология и классификация функций ХПП.

Предложены определения понятий регулятивной, охранительной, информационной, политической, экономической и воспитательной функций ХПП. Предложено в составе охранительной функции выделить систему подфункций. Аргументирована инструментальная ценность правовой информации в информационной функции ХПП.

Доработаны отдельные аспекты реализации функций ХПП в сфере правотворчества и нормотворчества. Предложено усилить роль Верховного Суда в правотворческой деятельности как субъекта осуществления функций ХПП путем предоставления ему права законодательной инициативы, с установлением границ реализации и закреплением перечня объектов такого права.

Конкретизировано определение понятия технико-юридического инструментария относительно реализации функций ХПП как совокупности нормативных и обычных приемов, способов и методов осуществления правотворческой и правоприменительной деятельности по рассмотрению и разрешению хозяйственного дела. Обосновано в пределах правоприменительной юридической техники как средства реализации функций ХПП введение в оборот категории «культура составления судебного решения».

Обосновано признание судебного мониторинга средством реализации функций ХПП и предложен алгоритм осуществления судебного мониторинга.

Доработаны положения относительно хозяйственных процессуальных отношений как средства реализации функций ХПП и подготовлены теоретические обобщения по отдельным аспектам.

Конкретизированы вопросы хозяйственно-процессуальной формы в качестве специально-юридического средства реализации функций ХПП, в

пределах действия которого уточнено определение понятия упрощенного искового и приказного производств как видов судебного производства в хозяйственных судах.

Доработаны вопросы внесудебной защиты прав и решения хозяйственных споров как средства реализации функций ХПП.

Подготовлены предложения по уточнению правового воспитания как средства реализации функций ХПП.

Предложено определение понятия информатизации как средства реализации функций ХПП относительно комплекса организационно-правовых процессов по решению хозяйственных споров и иных правовых вопросов, обеспечивающих внедрение и использование информационных технологий в процессе обеспечения справедливой судебной защиты нарушенных или оспариваемых прав и интересов в рамках формирования единой судебной информационной системы.

На основе проведенного исследования предложены концептуальные основы совершенствования и развития ХПП, что позволит, благодаря реализации его функций, обеспечить выполнение задач хозяйственного судопроизводства и воплощение его основных принципов на основе верховенства права.

С учетом новых теоретико-практических положений разработаны предложения по совершенствованию хозяйственного процессуального законодательства.

Ключевые слова: хозяйственное процессуальное право, хозяйственное судопроизводство, функции, хозяйственный суд, хозяйственные интересы, средство реализации, правотворчество, нормотворчество, правоприменение, справедливость, мониторинг, исковое производство, приказное производство, информатизация, правовое воспитание, культура.

ANNOTATION

Ivanyuta N.V. Functions of the economic procedural law: theoretical-practical aspects. – *Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.*

Thesis for the grant of Doctor of Law degree in the specialty 12.00.04 – economic law, economic procedure law. – The Institute of Economic and Legal Research of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, 2018.

The thesis is devoted to the study of theoretical and practical aspects of the functions of economic procedural law. General provisions concerning the functions of procedural law as a legal phenomenon are analyzed and finalized in the work. The definition of concepts, entities and role of functions in ensuring the effectiveness of economic procedural law are identified and specified in the work. The question of taxonomy of economic procedural law is worked out and finalized. The questions concerning the implementation of economic procedural law functions in the context of law-making are reviewed. The proposals on the implementation of the functions of economic procedural law within and outside the

economic legal process are substantiated. The conceptual bases of perfection of functions of economic procedural law are substantiated and directions of modernization of economic-procedural legislation are offered.

Key words: economic procedural law, economic legal process, functions, economic court, economic interests, means of realization, lawmaking, rulemaking, law enforcement, justice, monitoring, litigation, ordering, informatization, legal education, culture.

Гарнітура Таймс. Формат 60x84/16.
Наклад 130. Папір офсетний. Ум.-др. арк. 1,9.
Підписано до друку 19.11.2018. Замовлення 500.

Надруковано в «МП Леся».
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи серія ДК № 892 від 08.04.2002.

«МП Леся»
03148, Київ, а/с 115.
Тел./факс: (066) 60-50-199, (068) 126-49-26
E-mail: lesya3000@ukr.net